

शुद्धिमभीप्सताः” मनुः ङीषन्तः “ऋग्यजुःसामरूपे
श्वेदत्रये त्रित्वसंख्यान्वितेषु ऋगादित्रयेषु अमरः “एत-
द्विदन्तोविद्वांसस्त्रयीनिष्कर्षमन्वहम्” “त्रिविद्येभ्यस्तृती
विद्याद्दण्डनीतिञ्च शाश्वतीम्” मनुः । “ब्रह्माऽथ पुरुषो
रुद्रस्त्वयमेतत् त्रयीमयम् । सर्गादावृत्तयो ब्रह्मा
स्थितौ विष्णु र्यजुर्मयः । रुद्रः साममयोऽन्त्याय तस्मात्
तस्याशुचिर्ध्वनिः” मनुः । ४४ परब्रह्म ५ सुमती स्त्री विश्वः
इसोमराजीवृक्षे स्त्री शब्दच० । ७ भवान्याम् दुर्गायाम् ।
यथा “ऋग्यजुःसामभागेन साङ्गवेदगतापि या। त्रयीति
पञ्चते लोके दृष्टा दृष्टार्थसाधिनीति” देवीपु० ।

त्रयः पञ्चाशत् स्त्री त्रयः पञ्चाशत् त्रिंशदस्य त्रय
आदेशः। (तिपात्र) त्रयः पञ्चाशत्संख्यायां २ तत्संख्या-
न्विते च बहुत्वेऽप्येकत्वम् । एवं त्रयोदशत्रयोविंशतित्रय-
स्त्रिंशत् त्रयश्चत्वारिंशत् प्रष्टयः त्रयः पञ्चदशदशदसंख्यायां
तत्संख्ये ये च । इयांस्तु भेदेः अशीतिभिन्ने चत्वारिंश-
दादौ वा त्रय आदेशः । तेन पक्षे त्रिचत्वारिंशादित्यादि
तत्रार्थे अशीतौ नेति त्रयीतिः ।

त्रययाय्य पु० त्रयं जन्मत्रयं याति या-बा० आय्य । जन्म-
त्रयप्राप्ते “स्त्रुत्तुं त्रययाय्यः” ऋ० ६।२।७। “त्रययायो
जन्मत्रयं प्राप्नोति । जन्मत्रयं स्मर्यते । सातुरग्रेऽधि-
जननात् द्वितीयं भौञ्जवन्धनात् । तृतीयं यज्ञदीक्षाया
इति जन्मत्रयं स्मृतमिति” तादृशः पुत्र इति भा० ।

त्रयस्त्रिंश त्रि० त्रयस्त्रिंशत्+पूरणे ङट् । त्रयः पञ्चदशत्रिंशत्-
संख्यापूरणे स्त्रियां ङीप् ।

त्रयस्त्रिंशत्पति पु० त्रयस्त्रिंशतो देवानां पतिः । इन्द्रो
हेमच० । २ प्रजापतौ च तयोः त्रयः पञ्चदशत्रिंशतो देवानां
पतित्वात् तथात्वम् । देवानां त्रयस्त्रिंशत्त्वं तु

“अष्टौ वसवः एकादश रुद्रा द्वादशादित्या इमे एव
द्याया प्रथिथी त्रयस्त्रिंशदौ त्रयस्त्रिंशदौ देवाः प्रजा-
पतिश्चतुस्त्रिंशत्तदेनं प्रजापतिम्” शत० ब्रा० ४।५।६।२ ।
“कृतमे ते त्रयस्त्रिंशदित्यष्टौ वसव एकादश रुद्रा द्वादशा-
दित्यास्त एकत्रिंशत् इन्द्रश्चैव प्रजापतिश्च त्रयस्त्रिंशाविति”
शत० ब्रा० १।१।६।१।५ । तु अन्यथोक्ता अस्मिन् पक्षे नि-
र्द्धारणसप्तम्यासमासात् इन्द्रप्रजापतिपरत्वम् तयो-
स्तेषां मध्ये अष्टत्वेन पतित्वात्तथात्वमिति बोध्यम् ।
“आदित्यांश्च वसूँश्चैव रुद्रांश्चैवाश्विनावपि” रामा० ३।
२०। अन्यथा संख्योक्ता ।

त्रयस्त्रिंशस्तीम पु० त्रयस्त्रिंशत् सोमा अस्त्रुष्टौ । यज्ञ-

भेदे । “त्रयस्त्रिंशस्तीमेन शोणः सात्वासाहः ाञ्जालो
राजा । तदेतद्वाययाऽभिगीतम् “सात्वासाहे यजमाने
अश्वमेधेन तौर्वशाः । उदीरते त्रयस्त्रिंशाः षट्सहस्राणि
वर्मिण्याम्” शत० ब्रा० १।१।४।१।६ ।

त्रयस्त्रिंशन् न० त्रयस्त्रिंशत् ऋचः सन्त्यस्त्रिन् इति
ङिञ्च । त्रयस्त्रिंशद्गर्भगीयमाने सामभेदे । “त्रयस्त्रिंशि
नाम साम माध्यन्दिने पवमाने भवति” तैत्ति० १।२।२।४

त्रयीतनु पु० त्रयी वेदा एव तनुरस्य । इत्यर्थे हला० ।
“सर्गद्वारं त्रया विद्यया भगवन्त् त्रयीमयं स्वर्यं मात्मानं
यजन्ते” भाग० ५।२०।७। तस्य त्रयीमयत्वोक्तात्तथात्वम् ।
त्रयीधर्मं पु० त्रया वेदत्रयेण विधीयमानो धर्मः शाक० ।
वैदिके धर्मे ज्योतिषोभादौ अमरः ।

त्रयीमय पु० त्रयात्मकः मयत् । इत्यर्थे त्रयीतनुशब्दे उदा०
२ त्रयीधर्मात्मके त्रि० । “एवं सुहृत्तेन चतुस्त्रिंशत्तुल्य-
योजनान्यदशताधिकानि सौरो रथस्त्रयीमयोऽसौ चत-
सृषु परिवर्त्तते पुरीषु” भाग० ५ २।१।७। “त्रयीमयं
रूपमिदञ्च शौकरम्” इत्युक्ते वाराहे इरूपे न० तद्गू पवि-
ष्टतिस्तत्रैव “सुक्लं च आसीत् सुवर्षं । नासयोरिडो
दरे चमसाः कर्णरन्ध्रे । प्राशित्वासास्ते यस्मिन्ने यहास्तु ते
यज्ञैर्षणं ते भगवन्नग्निहोतवम् । दीक्षाहुजन्मोपसदः
शिरोधरं त्वं प्रायणीयोदयणीयदंष्ट्रः जिह्वाप्रवर्ग्यं स्व-
शीर्षकं क्रतोः सत्यावसथ्यं चित्तयोऽसवो हि ते । सोमस्तु
रेतः सवनान्ववस्थितिः संस्थायिभेदास्तव देव । धातवः ।
सत्वाणि सर्वाणि शरीरसन्धयस्त्रं सर्वयज्ञक्रतुरिष्टवन्धनः।
नसो नमस्तोऽखिलमन्त्रदेवताद्रव्याय सर्वक्रतवे क्रियात्मने”
भाग० ३।१।४।४। ४ परमेश्वरे च पु० । “स एष आत्मात्मव-
वतासधीश्वरस्त्रयीमयो धर्ममयस्तपोमयः” भाग० २।४।१।६।

त्रयीमुख पु० त्रयी मुखेऽस्य । विप्रो हेमच० ।

त्रयोदशन् त्रि० त्रयश्च दश च, त्रयः पञ्चदश वा दश शाक० त्रय
आदेशः । त्रयः पञ्चदशसंख्यायां २ तत्संख्यान्विते च ।
“क्वचित् द्वादश सासाः संवत्सराः क्वचित् त्रयोदश सासाः”
श्रुतिः म०त०। ततः पूरणे ङट् । त्रयोदश तत्पूरणे त्रि०
“ज्यैष्ठे ज्येष्ठस्य कुर्वीत त्रयोदशदिनात् परम्” ज्यो०
स्त्रियां ङीप् । सा च चन्द्रस्य त्रयोदशकलाक्रियात्मके
तिथिभेदे सा च स्मरतिथिः तत्रैव तस्योत्पत्तेः । “त्रयो-
दशी पञ्चदशी च माघे” मन्वादिग्रन्थे “वरुणेन समायुक्ता
मघौ कृष्णा त्रयोदशी” वारुणीग्रन्थे च त्रि०त० ।

त्रय्यारुण पु० माम्नातृवंश्ये त्रिधर्मणः सुते ऋषभेदे “राज्ञ-